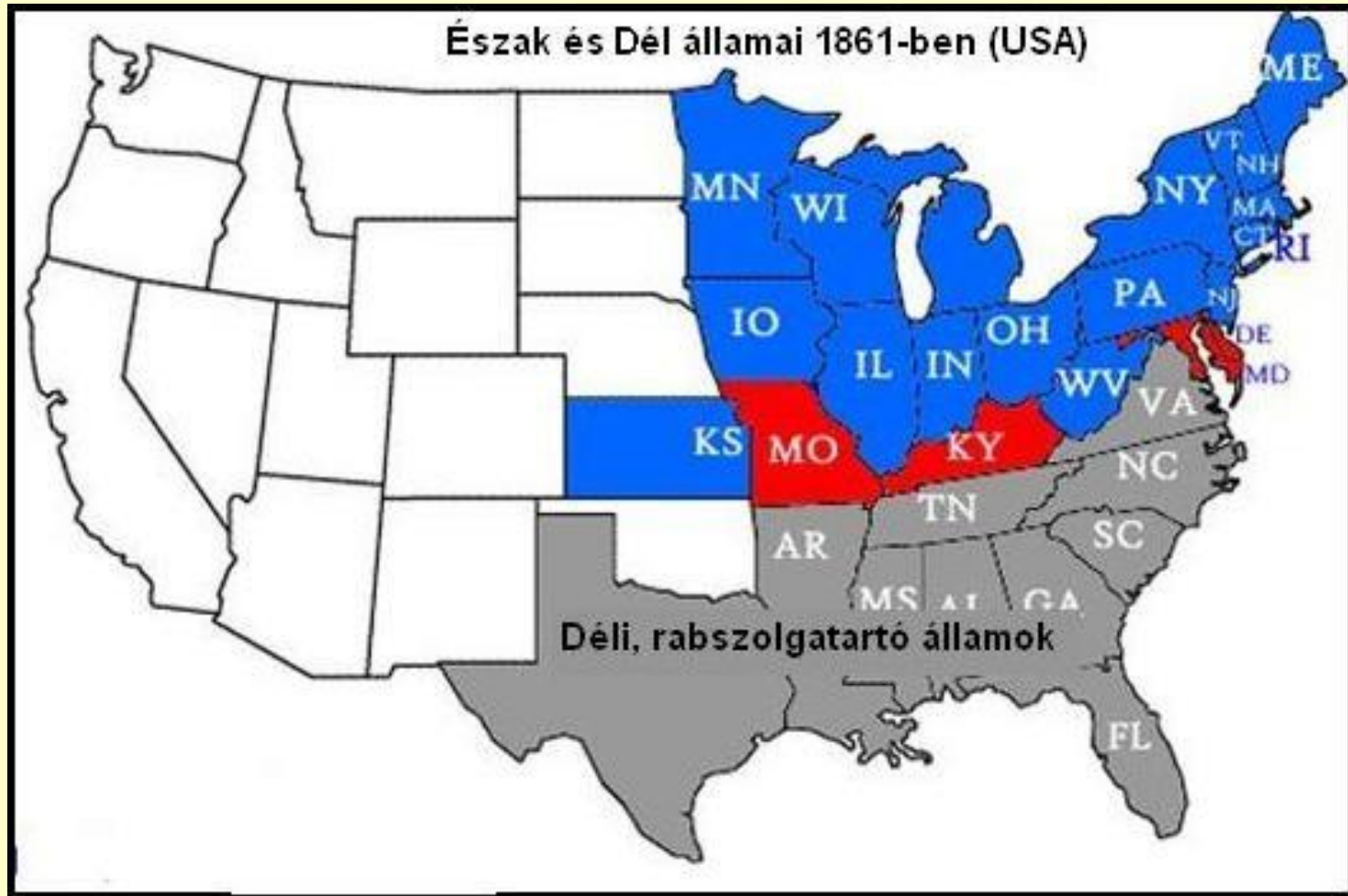

11.A

2024.
május 22.

TK 10–13.

Észak és Dél háborúja

20. századi kitekintéssel

1. Előzmények

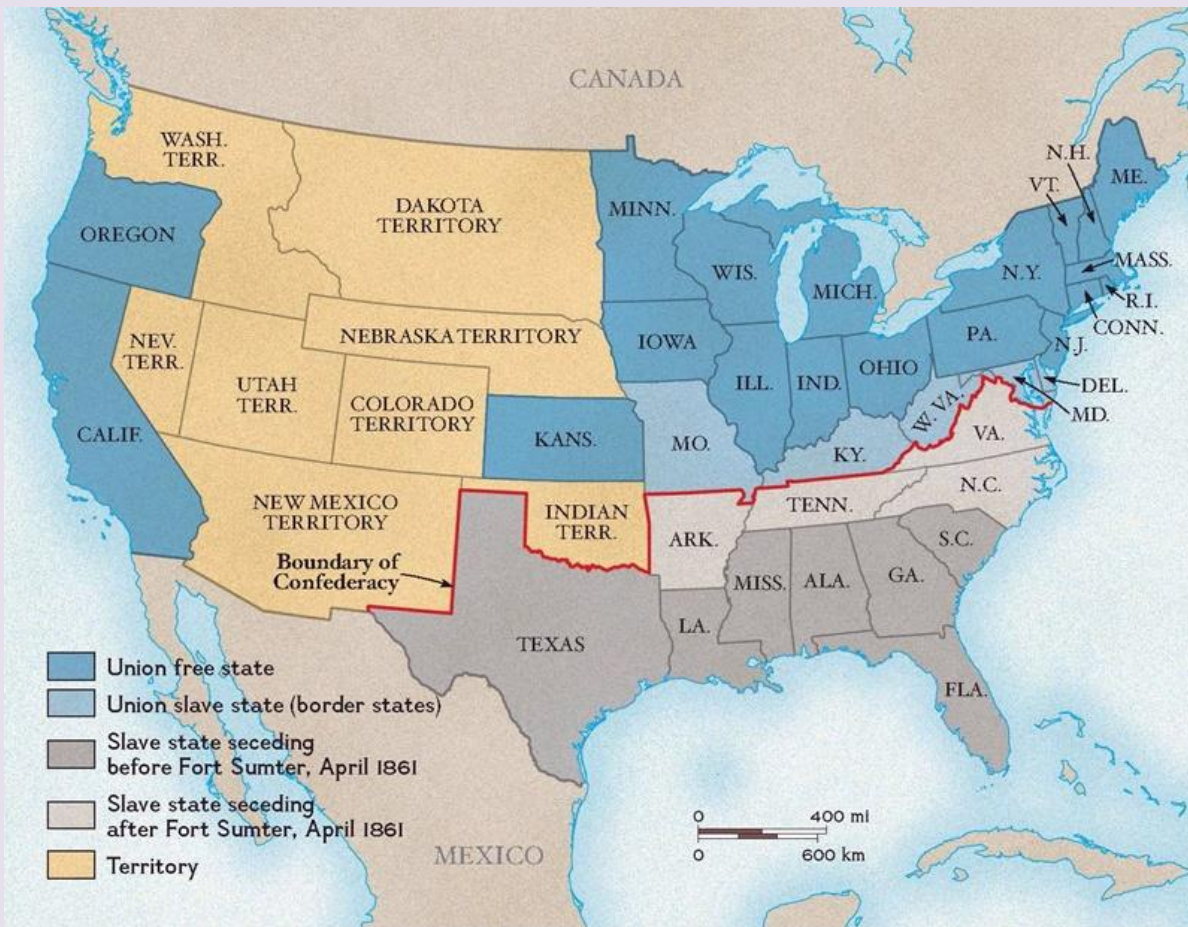
- 1492
- É-Am. ~~fr.~~ – angol gyarmat – ?
gyarmati hétéves háború (1756–63)
- 1773, 1776. júl. 4. – ?
1783, párizsi béke: NBr. elismeri a 13 gyarmat függetlenségét
- alkotmány (1787) → közt., prezidenciális rendszer

2. Eltérő fejlődés

- 19. sz. első fele: USA lakossága ↑↑
1775: 3M → 1860: 30M
– bevándorlók
1848, Kalifornia, Eldorado – ?
– magas term. szap.
↓
• indiánok ↓

*A gazdag amerikai hazajön szabadságról, és döbbenetesen látja, hogy egy indián beköltözött a házába családotól. Felháborodottan az indiánhoz fordul:
– Ez meg mit jelentsen ?
Indián:
– Ne izgasd magad, csak felfedeztük a házádat !*

• célok

É:

– gyapotot az USA-ban dolgozzák fel – ?

↓
védővámok

– munkaerőhiány }
sok szabad föld }

↓
szabad földfoglalás

– emberjogi mozg.-ak
abolicionista – || –

↳ ? rsz.felszab.

→ **Republikánus Párt**

(1854, liberális)

D:

– szabad kereskedelem (Angliával)

– a rabszolga vagyontárgy

→ **Demokrata Párt (1828)**

↳ *az egyik legrégebb politikai párt a Földön*

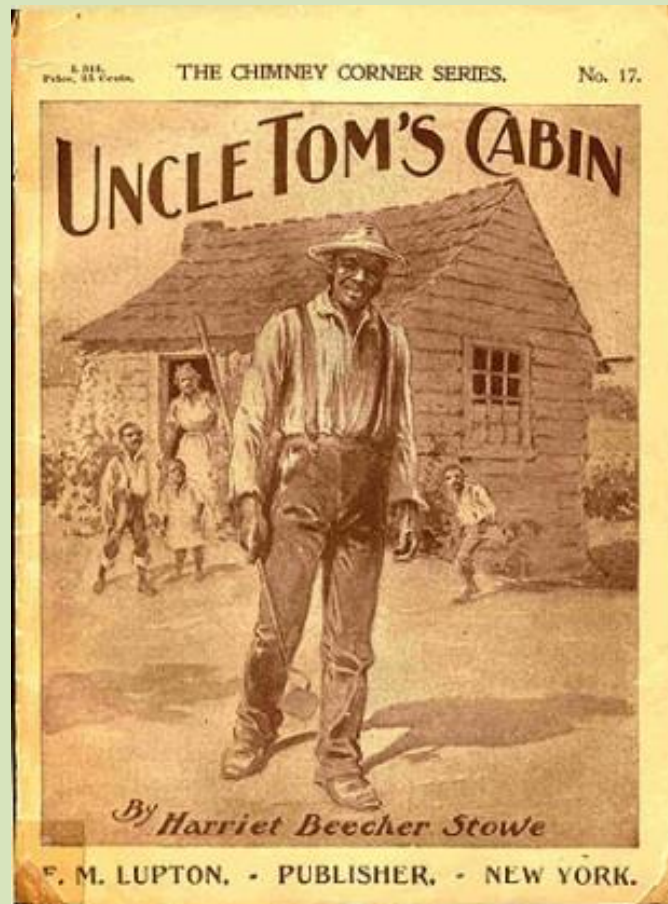

É:

- HARRIET BEECHER STOWE:
Tamás bátya kunyhója
(*Uncle Tom's Cabin*, 1852)
- Libéria – ?

3. Polgárháború (1861–1865)

- új tagállam
– szabad-e a rabszolgaság?
– **farmerek elűzhetőek-e?**
→ **ült. nagybirtok**
- 1860: ABRAHAM LINCOLN (rep) elnök

- → 11 D-i állam kilép:
Amerikai Konföderált Államok
(kp. Richmond,
elnök: JEFFERSON DAVIS)

LINCOLN 192 cm magas

„mint egy óriási csontváz, amelyre bőrt feszítettek, s ruhadarabokkal takarták le”

Maga mesélte: *egy megdöbben asszony, akivel lóháton keresztelték egymás útját, megszólította:*

– *Azt hiszem, maga a legrondább férfi, akivel találkoztam.*

– *Asszonyom, valószínűleg igaza van, de nem tehetek róla*

– *felelte Lincoln.*

– *Hát igen, nem tehet róla, de azért otthon maradhatna! – hangzott a válasz.*

- LINCOLN célja az USA egységének megőrzése
(a rabszolgafelszab. másodlagos)
- 1861–1865: harcok

É
fejlett gazd.
ipari erőforrások

pénz van, hadsereg nincs
22 M lakos (0,5 M fekete)

GRANT, SHERMAN, ASBÓTH SÁNDOR

TK 13/20.

D
am. hads. tisztikara
↳ D támad
1861: felkészültebb
9 M lakos (3,5 M néger)
ROBERT E. LEE

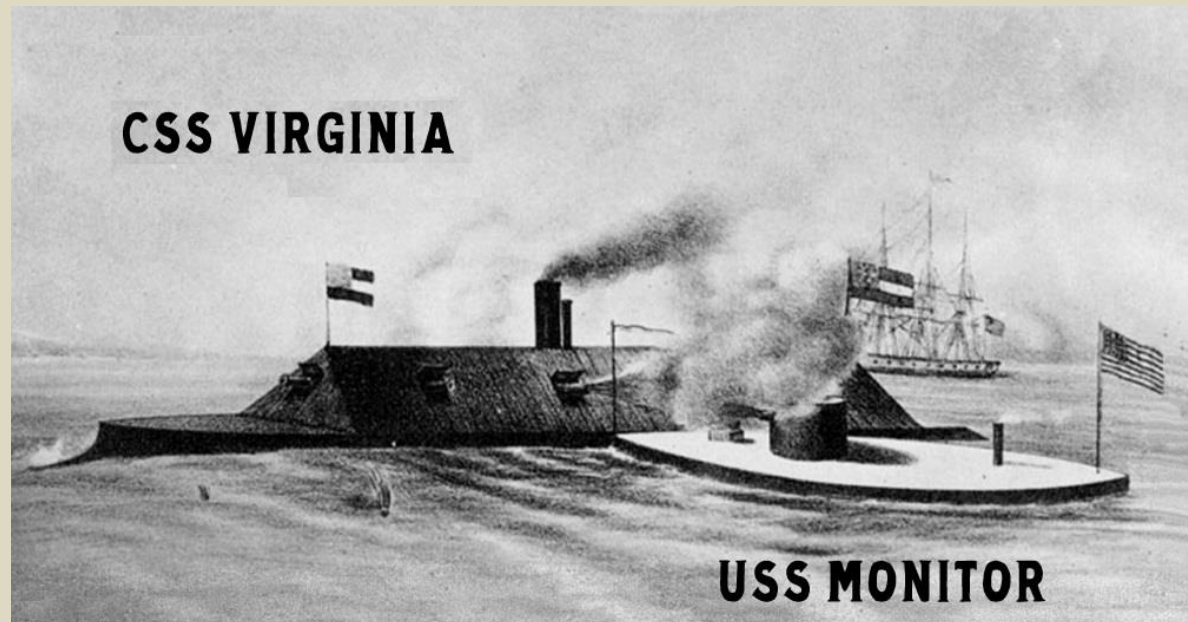
Anglia, Fro. semleges

É:

- Homestead Act / telepítési törvény – **TK 13. o.**
a farmer kb. 110 holdig jelképes összegért igényelhet földet
a meghódított Ny-i területeken ↔ indiánok
- 1863: felszabadítási nyilatkozat
kárpótlás nélküli rabszolgafelszabadítás a lázadók birtokain

modern háború – ? (1. krími, 2. ~) ↔ bismarcki villámháború

- nagy tömegek, gépek
Σ 4M katona harcol
600 ezer †
900 ezer nyomorék
- vasút, távíró, lövészárk,
aknazár, ismétlőpuska,
forgópisztoly, hátultöltő
ágyú,
páncélozott hadihajó →

- 1863 – Gettysburg:
É-i győzelem
- 1865 – GRANT beveszi
Richmondot
  - D-iek leteszik a fegyvert
1864: újraválasztják γ
  - 5 nappal később LINCOLN †
(← rabszolgatartók bér-
gyilkosa)
  - D-ieknek amnesztia

- jelentőség
    - USA 2. forradalma
    - USA együtt marad
    - fejlett É → ipar
    - 2. ip. forr.
    - ↓
    - 1900': le hagyja NBr-t ~ No.-ot, Fro.-ot
- ipari nagyhat.

13. alkotmánymódosítás (1865)

→ Ø rabszolgaság – TK 13. o.

14. alkotmánymódosítás (1866)

→ az afroamerikaiak teljes egyenjogúsága, pontosabban:
mindenki, aki az Egyesült Államok területén születik, automatikusan állampolgárságot kap – TK 13. o.

→ mai következmény?

– valóság?

4. Hatalmi politika

- saját hatalmas területek kiaknázása a cél
- majd: világgazd.

MONROE-elv – ?

→ izolacionizmus – ?

→ D-Am.: gazdasági befolyás – dollárdiplomácia

Detroit (Michigan), 1942

→ „banánköztársaságok”:
Puerto Rico, Haiti, Kuba

1898:
am.-sp. háb.

USA protektorátusa
(formálisan nem gyarmatok)
„furkósbot-politika”

„Beszélj finoman és hordj nagy botot magadnál!”

(THEODORE ROOSEVELT dem. elnök)

debt collection =

adósságbehajtás – ?

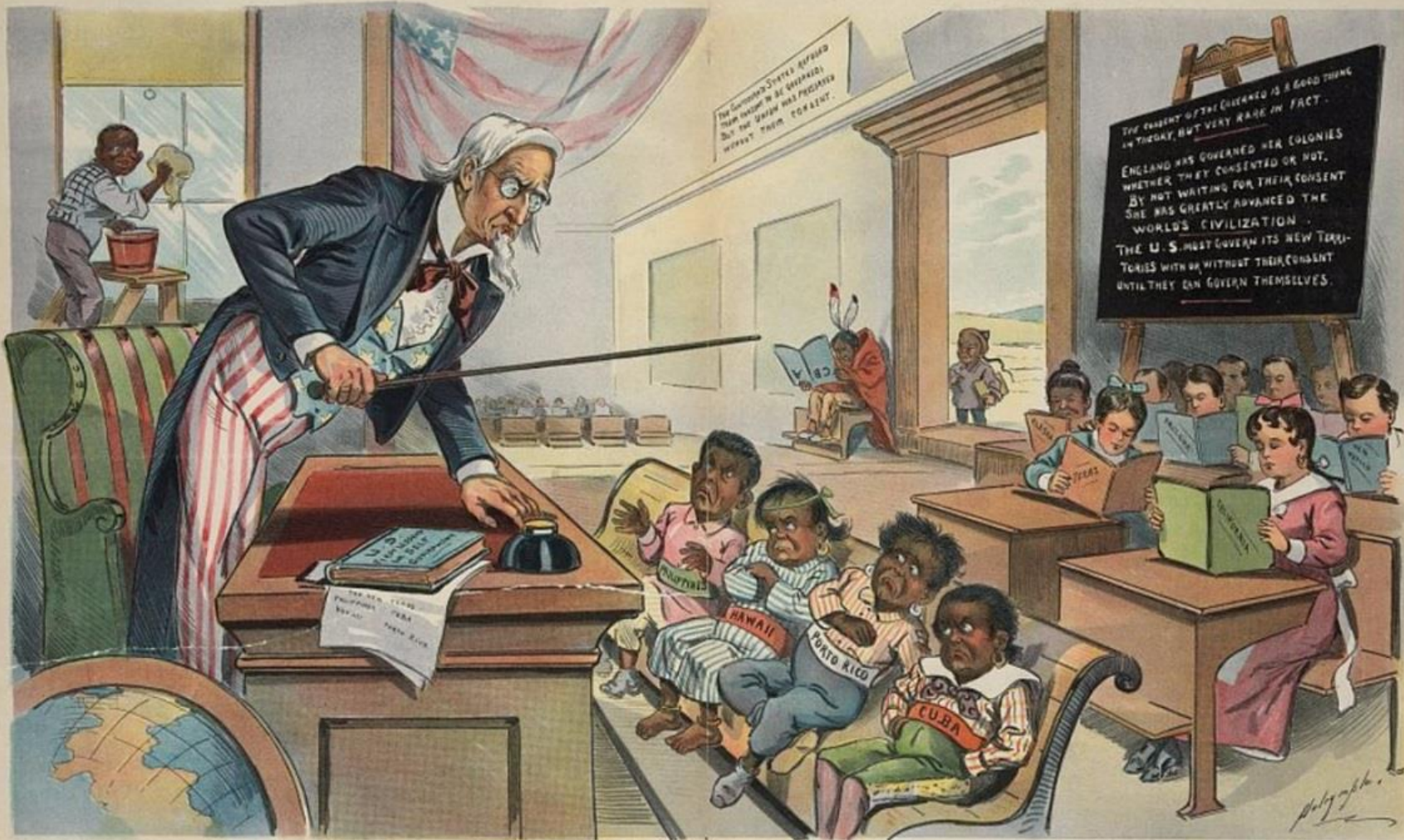
- Kína – 1899: nyitott kapuk elve – ?
- Japán – 1850’: kereskedelmi egyezmény

1868: megbukik a sógunátus

MEIDZSI [= Felséges] az uralk. → reformok eu.-i munkára

- 1914 – Panama-csat. befejezése: USA
panamázás: tisztességesnek látszó, de korrupst üzlet

SCHOOL BEGINS.

UNCLE SAM (to his new class in Civilization).—Now, children, you've got to learn these lessons whether you want to or not! But just take a look at the class ahead of you, and remember that, in a little while, you will feel as glad to be here as they are!

SCHOOL BEGINS: Uncle Sam (to his new class in Civilization) Now, children, you've got to learn these lessons whether you want to or not! But just take a look at the class ahead of you, and remember that, in a little while, you will feel as glad to be here as they are!

5. Négerkérdés

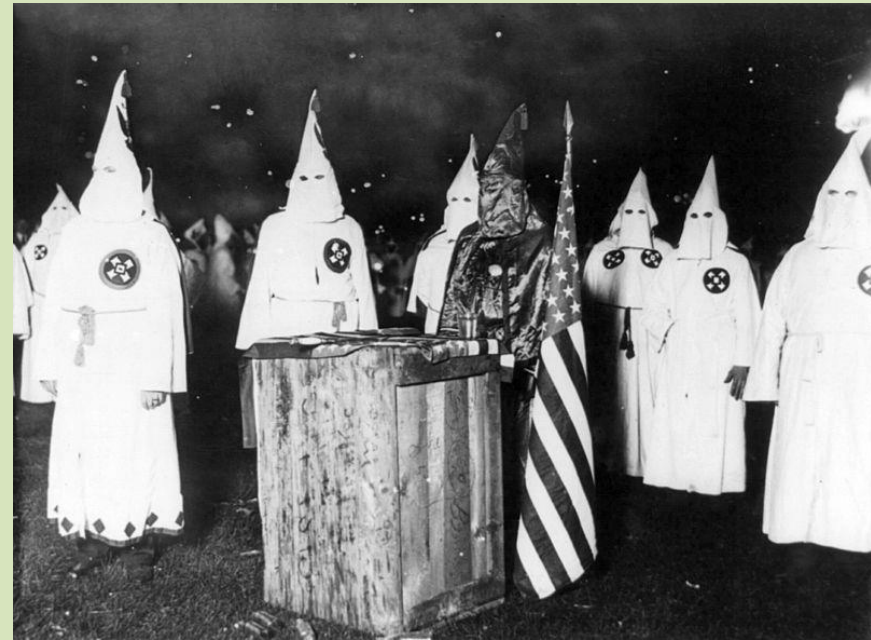
- 1863 → szabadok, de Ø tulajdonuk

- **1866 – Ku-Klux-Klan – ?**

↳ feketeellenes
terrorszervezet

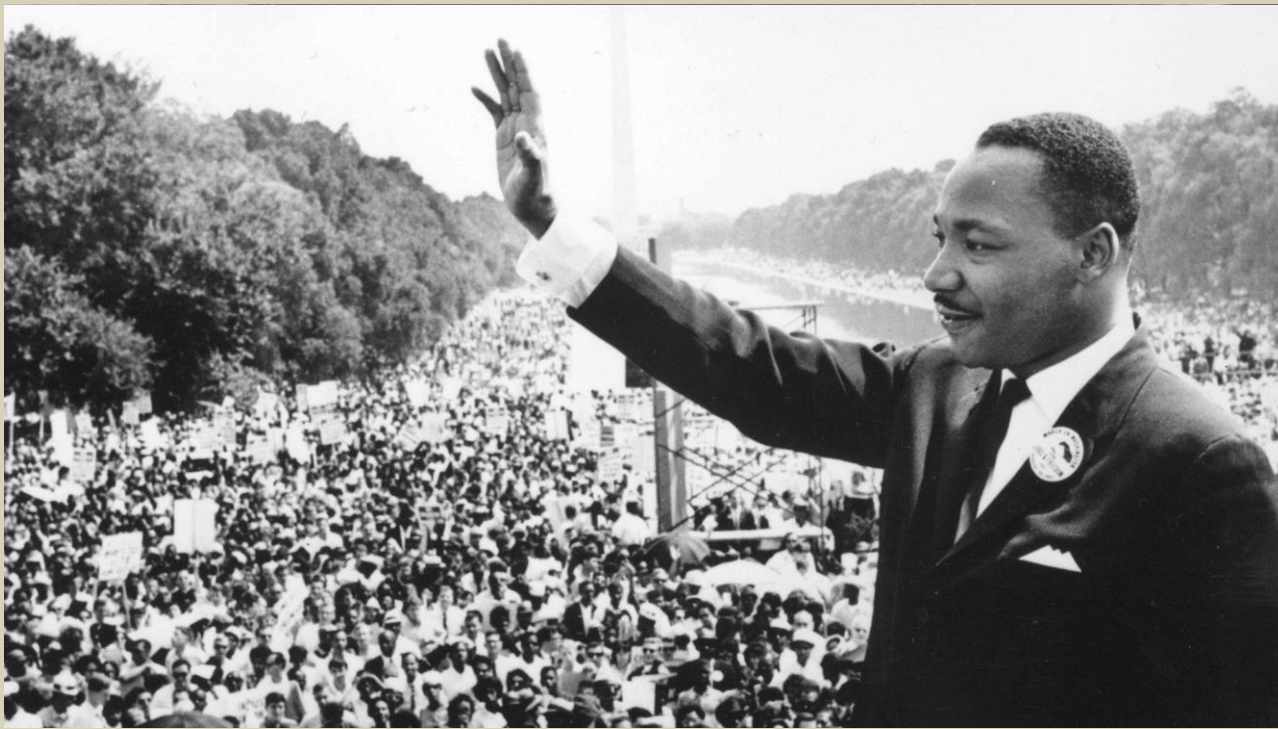
2018: kb. 10 ezer tag, tagdíj 10 \$ / év

(↔ latin-amerikai bevándorlók)

- hétköznapiakban:
szegregáció = elkülönítés / ~ülés
- 1955 – ROSA PARKS nem adja át a helyét a
buszon egy fehér férfinak
→ **letartóztatják, pénzbüntetés**
→ montgomery-i buszbojkott

- erőszakmentes polgárjogi mozgalom

MARTIN LUTHER KING

1963 – „*Van egy álmom*”

baptista lelkész

felvonulások, tüntetések

előkép – ?

1964: Nobel-békedíj

1968: lelövik

„Van egy álmom: egy napon felkel majd ez a nemzet, és megéli, mit jelent valójában az, ami a hitvallásában áll: »Számunkra ezek az igazságok nyilvánvalóak; az Úr minden embert egyenlőnek teremtett. « Van egy álmom: egy napon Georgia vöröslő dombjain a hajdani rabszolgák fiai és a hajdani rabszolgotartók fiai le tudnak majd ülni a testvériség asztalához.

[...] Van egy álmom, hogy a négy kicsi gyermek egy napon olyan országban fog élni, ahol nem a bőrük színe, hanem a jellemük alapján fogják megítélni őket. Van egy álmom: hogy egy napon Alabama államban megváltozik a helyzet, s fekete kisfiúk és fekete kislányok testvérként, kézen fogva járhatnak a fehér kisfiúkkal és kislányokkal. [...] Ez a mi reménységünk.”

Menetelés Selmából Montgomerybe (1965)

- Legfelsőbb Bíróság → RP jogosan járt el
  - 1964 – Civil Rights Act (**LYNDON B. JOHNSON**): tiltja a faji szegregációt
  - 1960–70’: megszűnik / lassanként oldódik
-

1968, mexikóvárosi olimpia:
a 200 m-es síkfutás eredményhirdetésekor
a Himnusz alatt az 1. és a 3. helyezett, két
afroamerikai fekete kesztyűs kezét
magasba emelve tüntet a fajüldözés ellen

**BLACK
POWER**

Black Power Salute

